

Sygn. akt V CSK 111/18

POSTANOWIENIE

Dnia 8 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa A.K.

przeciwko „K...” S.A. w K.

o ustalenie,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 maja 2018 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w K.

z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt I ACa [...] /16,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powodów A.K. i T.K. (która w toku postępowania kasacyjnego zmarła, a jej następcą prawnym jest powód A.K., co zostało potwierdzone aktem poświadczenia dziedziczenia - k. 33) od wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt I ACa [...] /16 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001, III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7 - 8, poz. 147).

W skardze kasacyjnej powód A.K. zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 w zw. z art. 13 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a także art. 45 ust. 1 Konstytucji RP przez odmowę Sądu drugiej instancji rozpoznania merytorycznego apelacji spychając ten obowiązek na sąd rozpoznający inną sprawę, wytoczoną przez stronę pozwaną przeciwko powodowi a dotyczącą tego samego roszczenia; art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. i art. 386 § 1 i 4 k.p.c. w następstwie którego, a w konsekwencji i nieprzestrzegania kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego, a także niespełnienia jego procesowej funkcji, doszło do odmowy merytorycznego rozpoznania apelacji; art. 328 § 2 k.p.c. przez pominięcie w motywach wyroku odniesienia się do zarzutów apelacji, co skutkowało pozbawieniem powoda prawa dwuinstancyjności postępowania.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatruje w konieczności odpowiedzi na pytanie, czy gwarancje związane ze środkiem odwoławczym w postaci apelacji zapewniają podmiotom uczestniczącym w procesie rozpoznania przez Sąd drugoinstancyjny merytorycznych zarzutów skierowanych przeciwko wyrokowi Sądu pierwszej instancji, zważywszy na to, że środek odwoławczy ma

umożliwić zbadanie zgodności z prawem i materialne uzasadnienie kwestionowanego wyroku.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej powód wywodzi z niezrealizowania wskutek naruszenia wskazanych w zarzutach przepisów zarówno funkcji rozpoznawczych, jak i kontrolnych tego Sąd.

W stanie faktycznym sprawy, aktualnym na chwilę wyrokowania przez Sąd drugiej instancji, w kontekście charakteru prawnego powództwa, nie występuje opisane wyżej zagadnienie prawne, jak również zaskarżony wyrok nie zapadł wskutek oczywistego naruszenia prawa.

Powód domagał się ustalenia, że stwierdzony wyrokiem Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 10 lipca 2009 r. w sprawie I ACa [...] /08 obowiązek jego poprzednika prawnego zapłaty na rzecz strony pozwanej „K...” S.A. w K. kwoty 1 029 550 zł wygasł na skutek potrącenia z należnością przysługującą powodowi w stosunku do strony pozwanej. Powołanym wyrokiem Sąd Apelacyjny nakazał stronie pozwanej

wydanie poprzednikowi prawnemu powoda nieruchomości położonej w S. przy ul.[...], uzależniając ten obowiązek od jednoczesnego spełnienia przez powodów na rzecz pozwanego świadczenia z tytułu nakładów w kwocie 1 029 550 zł. Wyrokiem z dnia 29 lutego 2012 r. Sąd Apelacyjny w K., sygn. akt I ACa [...] /11 zasądził od strony pozwanej na rzecz poprzednika prawnego powoda kwotę 33 703,28 zł z ustawowymi odsetkami z tytułu pożytków pobranych przez stronę pozwaną w związku z korzystaniem z przedmiotowej nieruchomości w okresie od 1 grudnia 2007 r. do 31 października 2010 r., przy czym należność za ten okres wyniosła 145 766,48 zł, ale ponad zasądzoną kwotę 33 703,28 zł nastąpiło umorzenie tej wierzytelności wskutek potrącenia z wierzytelnością przysługującą stronie pozwanej wobec niego z tytułu wspomnianych nakładów. Pismem z dnia 18 września 2013 r. poprzednik prawny powoda złożył oświadczenie o potrąceniu całości wierzytelności przysługującej pozwanemu w kwocie 883 783,52 zł z jego wierzytelnością w stosunku do pozwanego z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tej nieruchomości w kwocie 616 577,88 zł oraz z wierzytelnością z tytułu bezprawnie pobranego przez pozwanego czynszu wraz z funduszem remontowym za okres od dnia 1 listopada 2010 r.

W dniu 28 sierpnia 2015 r. nieruchomość została wydana powodom przez pozwanego.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 22 lutego 2016 r. oddalił powództwo wskazując, że zarzut potrącenia okazał się skuteczny jedynie co do kwoty 109 973,70 zł, która stanowi równowartość pożytków pobranych przez pozwanego w spornym okresie.

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację powodów wskazując na utratę po ich stronie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa, a stan taki powstał po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji. Mianowicie, w dniu 9 września 2016 r. strona pozwana wystąpiła przeciwko powodom o zapłatę należności z tytułu poniesionych nakładów na przedmiotową nieruchomość w kwocie 761 556,31 zł.

Z powyższego przedstawienia, niekwestionowanego przez skarżącego wynika, że powództwo o ustalenie zmierzało do zniweczenia obowiązku (zapłaty

za nakłady pozwanego na tą nieruchomość) orzeczonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 10 lipca 2009 r. w związku z uwzględnieniem w tamtej sprawie zarzutu zatrzymania. Potwierdzenie wygaśnięcia tego obowiązku otwierałoby powodowi możliwość wyegzekwowania obowiązku strony pozwanej wydania tej nieruchomości. Należy zauważyć, że orzeczone prawo zatrzymania nie kreowało po stronie pozwanej tytułu egzekucyjnego uprawniającego do przymusowego wyegzekwowania należności z tytułu poczynionych nakładów, lecz konieczne jest wytoczenie stosownego powództwa (co nastąpiło) i uzyskanie tytułu egzekucyjnego. Dobrowolne wydanie przez stronę pozwaną nieruchomości doprowadziło do wygaśnięcia prawa zatrzymania, a zatem z tym zdarzeniem należy łączyć utratę przez powodów interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., skoro doszło do upadku prawa zatrzymania i tym samym złożone wcześniej oświadczenie o potrąceniu (w nawiązaniu do określonego w tym zatrzymaniu obowiązku zapłaty) stało się bezprzedmiotowe, gdyż nie istnieje już wynikający z powołanego wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 lipca 2009 r. obowiązek świadczenia. W piśmie procesowym z dnia 2 kwietnia 2014 r. powód interes prawny w wtoczeniu powództwa o ustalenie wywodził z konieczności likwidacji obciążającego go zadłużenia, które powodowało niemożność dysponowania jego nieruchomością.

Drugą okolicznością wskazującą na utratę interesu prawnego jest charakter zarzutu potrącenia (obronny), na którym było budowane powództwo o ustalenie nieistnienia obowiązku wynikającego z uwzględnionego w wyroku Sądu Apelacyjnego w K. z dnia 10 lipca 2009 r. prawa zatrzymania. Jeśli zatem obowiązek ten upadł wskutek dobrowolnego wydania przez pozwaną przedmiotowej nieruchomości, to przecież w takim przypadku nie ma interesu prawnego w ustaleniu, bowiem powód może zrealizować swój interes prawny w ramach roszczenia o zasądzenia należności z tytułu bezumownego korzystania przez pozwaną do momentu wydania nieruchomości. Oczywiście wskutek zmiany okoliczności powód na etapie postępowania apelacyjnego mógł zmienić żądanie z ustalenia na żądanie zasądzenia (art. 383 zd. 2 k.p.c.), co jednak nie nastąpiło.

Po trzecie wreszcie, w sytuacji gdy toczy się postępowanie z powództwa strony pozwanej o zapłatę należności z tytułu nakładów, prowadzenie niniejszego procesu o ustalenie (w odwrotnych rolach procesowych), że ta należność nie

istnieje byłoby niedopuszczalną konkurencją. W razie więc konkurencji procesu o świadczenie i procesu z powództwa przeciwnika procesowego o ustalenie nieistnienia tego świadczenia, proces o świadczenie ma pierwszeństwo, tym bardziej, że powód może w procesie o świadczenie jako pozwany podnieść zarzut potrącenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., uznając, że ze względu na utratę interesu prawnego powoda w toku procesu zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu art. 102 k.p.c.

aj

a.ł.